

Miért fontos az antropológia

Prága, 2015. október 15.

Az alábbi nyilatkozatot az Európai Szociálanropológusok Szövetségének főbizottsága adja közre a társaság prágai, 2015. október 14–15-i konferenciáját követően. A konferencián 17 országból több mint 50 antropológus azt igyekezett megvitatni, hogy a kulturális és szociálanropológia tudománya miként működhetne a legeredményesebben napjaink Európájában. A találkozó, amelyet beárnyékolt a kontinensen zajló menekültválság, a Cseh Tudományos Akadémia Etnológia Intézete és a Cseh Szociálanropológia Társaság közös szervezésében került megrendezésre, illetve anyagi támogatásban részesült a Cseh Tudományos Akadémia 2020 Stratégia programjából, amelynek a tudományos ismeretek társadalmi hasznosítása a legfőbb célkitűzése.

* * *

Az antropológia leginkább az emberi kultúrák és társadalmak összehasonlító vizsgálataként értelmezhető, amely egyaránt igyekszik megérteni, hogy miben hasonlók és miben térnek el egymástól az emberi közösségek. De az antropológiát jellemezték már úgy is, mint az ‘ismerőst egzotikumká és az egzotikumot ismerőssé’ tevés művészetét, de úgy is, mint a ‘leghumánusabb tudományt és a legtudományosabb humántudományt’ (Eric Wolf).

A kifejezés sokáig egyet jelentett ‘távoli helyek’ és olyan többnyire nem írástudó, kisméretű közösségek tanulmányozásával, amelyek nem tudtak integrálódni az állami intézményrendszerekbe. Ezzel ellentétben ma már az emberi sokféleség megértésekor minden társadalmat vizsgálunk a legkisebttől a legnagyobbig és a legegyszerűbttől a komplexekig. Az antropológusok úgy szemlélik korunk társadalmait, mint egy összetett rendszer részeit a migráción, a klímaváltozáson, a globális gazdasági válságon vagy éppen a különböző ideológiák áramlásán keresztül. Ahogy a 20. század elején az európai és amerikai antropológusok megpróbálták leírni a világot ‘a bennszülöttek szemszögéből’, amikor a nekik távolinak tűnő Afrikába vagy Melanéziába utaztak, úgy napjaink antropológusai szintén minden erőfeszítést megtesznek, hogy minél teljesebben megértsék a vizsgált területüket, legyen az akár a saját hátsódudvaruk környezete vagy egy jóval távolabbi helyszín. A kutatók leírják, hogy a kutatott közösség miként látja a világot maga körül, és miként élnek benne az egyes emberek, és továbbra is törekszenek arra, hogy megértsék a ‘bennszülöttek szemszögét’, akár egy európai város fogyasztói kultúrája, akár egy csendes-óceáni etnikai kapcsolatrendszer a kutatásuk fókuszsa.

Néhány kérdés, amelyeket a kutatók első generációja feltett, bár új formában, de a mai napig foglalkoztatja az antropológusokat. Ezek olyan általános kérdések mint például, hogy mit jelent az emberi létezés, mi tartja össze a társadalmakat vagy éppen mit is értünk a “mi” kifejezésen. Csakúgy, mint a múltban, ahhoz, hogy e dilemmákra választ adjanak, az antropológusok olyan kérdéseket jártak körül, mint a rokonság szerepe korunk társadalmában, a hatalom, a politika, a vallás és a világnézet problémái, vagy éppen a nemek és társadalmi osztályok nehézségei. Továbbá, manapság olyan kérdések is foglalkoztatják a kutatókat, mint például a kapitalizmus hatásai a kisméretű közösségekre, vagy egyes bennszülött népek kulturális túlélőkészlete. De persze ez csak néhány a sok vizsgált terület közül.

Annak ellenére, hogy mind földrajzilag, mind pedig elméletileg nagyon sokféle iskola és érdeklődési irány létezik, a kulturális és szociálintropológia egy olyan egységes

módszertani eszköztárral rendelkezik, amelyet minden egyes antropológus szakember egyaránt használ. Az antropológia nem azt vallja, hogy képes megoldani az emberiség minden problémáját, de azt igen, hogy képes olyan tudást nyújtani és olyan készségeket fejleszteni, amelyekkel a kutatók képesek lehetnek komplex kérdéseket hozzáértő módon megválaszolni. Ennek a folyamatnak a kulcsfogalmai a kulturális relativizmus, az etnográfia, az összehasonlítás és a jelentés.

Kulturális relativizmus

Az antropológia nem ítél meg embereket az értékeik alapján és nem helyezi el az egyes társadalmakat egy ‘fejletlen–fejlett’ rangsorban. Ez persze nem azt jelenti, hogy az antropológusok fenntartás nélkül elfogadják minden emberi cselekvést; például kevesen fogadják el az erőszakot vagy az egyenlőtlenséget, akármennyire is a ‘kultúrájuk’ nevében követik el azokat az emberek. Ehelyett, az antropológia tudományos felfogása azt vallja, hogy azt kell megérteni, hogy az emberek miért követnek el, hogyan magyarázzák, és aztán illesztenek bele a világgépükbe bizonyos cselekedeteket.

Ezt a megközelítést hívják kulturális relativizmusnak és ez az egyik legfontosabb módszertani eszköz a helyi életvilágok értékeinek tanulmányozására. E megközelítés szerint a társadalmak értékrendszerei különböznek egymástól és mindegyik egy saját belső logika szerint épül fel, éppen ezért félrevezető lenne őket egyazon mérce szerint megítélni. Például egy társadalom, melynek tagjai nem tudnak írni, olvasni és nem rendelkeznek fix éves jövedelemmel, azonnal a mérce alsó fokára kerülnének, egészen addig, amíg ki nem derülne, hogy ezt a társadalmat egyáltalán nem érdekli sem az írás, sem a pénz. Ebben az esetben az egységes mércénk azonnal használhatatlannak bizonyulna. A kulturális relativizmus keretein belül senki nem mondhatja, hogy az egyik társadalom, amelyik több autót használ, ‘jobb’ mint az, amelyikben nincsenek autók; vagy, hogy az egy főre jutó mobiltelefonok száma egyenes arányban van az életminőséggel. A kulturális relativizmus mellőzhetetlen minden

olyan antropológiai munkában, amely az egyes társadalmakat semleges értékek mentén szeretné vizsgálni. Ez nem egy etikai alapelv, hanem egy elméleti eszköz, amely szerint minden további nélkül megérthetjük mások fogalomrendszerét anélkül, hogy azok egyeznének a sajátunkkal és anélkül, hogy elítélnénk azt, amit mások csinálnak.

Az etnográfiai leírás hatalma

A második fontos eszköz az antropológiai kutatásokban az etnográfiai leírás, mint a legfontosabb kutatási módszer. Az etnográfiai terepmunka nem nevezhető drágának, sem különösebben munkaigényesnek, viszont annál inkább *időigényes* módszer. Az antropológusok legtöbbször ezt alkalmazzák és átlagosan egy évet töltenek terepmunkával. Ennyi idő szükséges ahhoz, hogy az antropológusok egy szilárd tudást alakíthassanak ki és átlássák a közösség szocio-kulturális értékeit. Mindehhez persze el kell sajátítaniuk a helyi nyelvet és részt kell venniük minél több helyi tevékenységben.

A kvalitatív szociológiával ellentétben, amely általában sok interjút használ, az antropológusok, bár fontos részét képezi munkájuknak, nem tekintik az interjút a legfontosabb kutatási módszerüknek. Ehelyett a *résztevő megfigyelést* alkalmazzák, mely folyamatban a kutató egyszerűen az emberekkel tölti az idejét, beszélget velük és kérdéseket tesz fel, törekedve arra, hogy minél alaposabban megtanulja a helyi dolgok menetét. Az antropológusok az embereken keresztül tanulnak más emberekről és ez a módszer azt kívánja meg, hogy a kutató személyesen ismerje a közösséget, gyakran találkozzon az emberekkel, és ha lehetséges, éljen velük együtt a terepmunkája alatt. Éppen ezért az etnográfiai adatok nagyon magas minőségűnek mondhatóak. Ennek ellenére időnként ezek az adatok is kiegészítésre szorulnak más, például mennyiségi vagy történelmi adatokkal, ami abból ered, hogy a résztevő megfigyelés által tanulmányozott közösség mérete szükségszerűen limitált.

Az etnográfiai módszer lehetővé teszi olyan lokális helyzetek leírását az antropológusok számára, amely más módszert alkalmazó kutatóknak elérhetetlen. Például antropológusok

foglalkoztak már az európai neonácik világképével, az afrikai piacok informális gazdaságával, vagy éppen leírták azt, hogy Norvégiában miért dobnak el több élelmet az emberek annál, mint amit beismernek. A mély etnográfiai módszerek együttes alkalmazása, mint a direkt megfigyelés, a résztvevő jelenlét és a beszélgetések, képessé teszik az antropológusokat egy-egy jelenség részletgazdag és finom leírására. Ez az egyik oka annak, hogy az etnográfiai kutatás miért olyan időigényes: az antropológusoknak ki kell érdemelniük a helyi emberek bizalmát, akik tudatosan vagy tudat alatt feltárják életük különböző aspektusait, olyanokat, amelyekről nem beszélnének egy újságírónak vagy egy kérdőívvel dolgozó társadalomkutatónak.

Az összehasonlítás problémája

Azt az eljárást, amikor szisztematikusan eltéréseket és hasonlóságokat keresünk a különböző kulturális és társadalmi egységek között, összehasonlító módszernek nevezzük. Korábban ez a megközelítés már szült új antropológiai elméleteket és képes volt újfajta betekintést nyújtani az emberi létezés különböző kérdéseibe. Annak ellenére, hogy az összehasonlítás sokszor problematikus, nehézkes és néha elméletileg megkérdőjelezhető, az antropológusok implicit és explicit módon sokat alkalmazták ezt a módszert. Olyan általános fogalmakat használva, mint a rokonság, a nemek, az egyenlőtlenség, a háztartás, az etnikum vagy a vallás, az antropológusok, ha kimondatlanul is, de azt feltételezik, hogy ezen fogalmaknak egymással összehasonlítható jelentéseik vannak a különböző társadalmakban. A különböző kultúrák közötti hasonlóságok és különbségek feltárásával az antropológusok általános betekintést nyújthatnak az emberi társadalmak és az emberi létezés természetébe.

Az összehasonlítás ösztönzőleg hathat az eszmei és morális gondolkodásra egyaránt. Egy részletes tanulmány egy társadalomról, amelyben a nemek között egyenlőség van, minimális az erőszak és az emberek a környezetükkel fenntarthatóan bánnak, nagyon érdekes lehet önmagában, de akár ösztönzőleg is hathat más közösségek reformjainak és törvényeinek

a kidolgozására. Világunk alapvető kérdéseinek semleges és elfogulatlan megközelítése egy alaputatásban sokkal hasznosabbnak bizonyulhat, mint egy alkalmazott kutatás. Amikor antropológusok békésen együtt élő, etnikailag változatos társadalmakat vizsgálnak, olyan együttélési modelleket ajánlhatnak, amelyek relevánsak lehetnek más politikai rendszereknek is. A kutatók gyakran váratlan eredményekkel állnak elő, például azzal, hogy az internet erősítheti a családi kapcsolatokat (nem pedig izolálja az embereket); hogy a vallásosság segíti a bevándorlók integrálódását az európai társadalmakba (és nem rekeszti ki őket); vagy, hogy a parasztok sokkal racionálisabbak gazdaságilag, mint az ültetvénytulajdonosok (nem pedig reménytelenül tradicionálisak). Az összehasonlítás legfontosabb célkitűzése az, hogy ne sorolja be a társadalmakat egy fejlettségi, emberi jogi vagy ökológiai fenntarthatósági skálán, ami persze nem azt jelenti, hogy az antropológiai tudás irreleváns ezeknek a társadalmi problémáknak a megoldásánál. Éppen ellenkezőleg: a semleges, pártatlan antropológiai összehasonlító módszer olyan eredményeket produkálhat, amelyek megbízható alapként szolgálhatnak bizonyos irányelvek jövőbeli kidolgozására.

Mérni a mérhetetlent

Az antropológusok terepmunkát végeznek és összehasonlítanak a kulturális relativizmus szellemében, és mindezt azért teszik, hogy összefüggéseket, kontextust és kapcsolatokat derítsenek fel. Számukra a legkisebb kutatási egység nem az egyén, hanem a kapcsolat az egyének között. A kultúra az, ami lehetővé teszi ezt a kapcsolatot, ez az, ami nem az emberek fejében, hanem az emberek között létezik, megteremtve a kapcsolatok hálóját, amit társadalomnak nevezünk. Mi nagy részben a másokkal való kapcsolatainkon keresztül létezőnk, ez az, ami létrehoz és fenntart bennünket, és ez az, ami megerősíti és egyben megkérdőjelezi értékeinket és véleményünket. Ez az oka annak, hogy az emberek tanulmányozásánál az antropológusnak teljesen bele kell olvadnia a társadalmi kapcsolatrendszerbe. Ahhoz ugyanis, hogy megértsék az embereket, az antropológusok

megpróbálják feltérképezni a különböző helyzeteket, mert, amint azt gyakorta vallják: az soha nem elég, ha csak arra figyelünk, amit az emberek mondanak, azt is látnunk kell, amit cselekszenek és meg kell értenünk tetteik következményeit.

Ennek a finom munkamódszernek köszönhetően az antropológusok képesek láthatóvá tenni az egyébként láthatatlant, legyenek azok ki nem mondott szavak vagy éppen egy informális kapcsolatháló magas beosztású vezetők között. Gillian Tett, egy író-újságíró, jóval előbb megjósolta a gazdasági világválságot, mint ahogy az bekövetkezett volna. Tett az antropológiai tanulmányainak köszönhetően volt képes pontosan látni azt, hogy a pénzügyi elit a valóságban teljesen mást mond a nyilvánosságnak, mint ami a valóságban történik.

Manapság, különösen korunk információs társadalmában, erős késztetést érzünk arra, hogy minél egyszerűbben beszéljünk összetett kérdésekről. A tudástermelésben és terjesztésben az átláthatóság és érthetőség komoly erénynek számít, de ahogy Einstein mondta: 'Mindent olyan egyszerűvé kell tenni, amilyenné csak lehet. De nem egyszerűbbé'. Éppen ezért az antropológusok elutasítják a túlságosan leegyszerűsítő véleményeket az emberi viselkedésről és azt vallják, hogy az emberi valóság mögött többnyire összetett okok húzódnak meg. Az antropológusoknak az élet legfontosabb dolgai, a kultúra és a társadalom nem mindig mérhetőek számszerűen, ami persze nem azt jelenti, hogy ezek a dolgok egyáltalán nem is léteznek. Annak ellenére, hogy nem lehet pontosan megmérni, kevesen kételkednek abban, hogy a szerelem ne lenne létezésünk elengedhetetlen része, vagy hogy a bizalomnak mekkora társadalmi jelentősége van, vagy hogy Dosztojevszkij művei értékesek-e vagy sem. Az emberi világ megértéséhez a minőségi adatok és azok értelmezése elengedhetetlen.

Az antropológia szükségessége

Az a fajta tudás, amelyre az antropológia megtanít bennünket, felbecsülhetetlen, különösen a mai rohanó, globalizálódó világunkban, amelyben egymástól eltérő kultúrájú emberek

kerülnek kapcsolatba a turizmuson és kereskedelmen át a migráción és munkavállaláson keresztül mindenféle elképzelhető formában.

A mérnöki vagy pszichológiai képzéstől eltérően az antropológia nem csak egy szakmát jelent. Az egyetemi oktatásban és kutatóközpontokban lévő állásokon kívül nagyon kevés csak antropológusoknak fenntartott hely létezik a munkaerőpiacon. Ennek eredményeként nagyon sok európai antropológus dolgozik a legkülönbözőbb egyéb pozíciókban, az állami és a privát szférában egyaránt. De bárhol is fejtsék ki tevékenységüket, az antropológusok mindenhol azt a speciális tudást és megközelítést alkalmazzák, amelyet az antropológiai képzésen elsajátítottak. Amit a munkaadók leginkább elvárnak ezektől az emberektől az például az, hogy összetett helyzeteket minél tisztábban lássanak, hogy felismerjék a sokszínűség hasznát vagy hogy intellektuálisan rugalmasak legyenek. Antropológusok dolgoznak újságíróként, fejlesztőként, közalkalmazottként, tanácsadóként, informatikusként, de alkalmazzák őket múzeumokban, reklámügynökségeknél, cégeknél és civil szervezeteknél is.

Számtalan oka van annak, hogy az antropológiai tudás miért segíthet jobban megérteni korunk világát.

Először is, napjainkban rendkívüli módon megnövekedett a kapcsolatok száma a különböző kulturális háttérrel rendelkező csoportok között. A globális középosztály számára a hosszú távú utazások egyre inkább elérhetővé, általánossá és olcsóbbá váltak. A 19. században a nyugati társadalom csak egy kis szegmense tudott távoli országokba ellátogatni (ha mégis ezt tették, akkor többnyire csak egyirányú jegyet váltottak), és egészen az 1950-es évekig még a viszonylag tehetősek sem utaztak tengerentúli nyaralásokra. Az utóbbi évtizedekben ez a helyzet jelentősen megváltozott. Az az embertömeg, amely az egyes országok között ideiglenesen átutazik, jelentősen felduzzadt, és az érintkezési formák száma megnőtt: üzletemberek, segélyszervezetek munkatársai és turisták utaznak tehetősebb országokból a szegényebbekbe. Ma már több nyugati ember kíváncsi 'egzotikus' helyekre, mint egy vagy két generációval ezelőtt.

Ezzel egy időben, ahogy a gazdag országokban élő emberek egyre több helyre eljutnak a világon, egy ezzel ellenkező irányú mozgás is létrejött. De ebben az esetben az okok eltérőek. A gazdag és szegény országok közötti hatalmas életszínvonalbeli és kilátásbeli különbségeknek köszönhetően a nem nyugati országokból érkező emberek milliói telepedtek le Európában, Észak-Amerikában és a világ más részein. Ez a mozgás új létezési, cselekvési és gondolkodási formákat hozott létre a nyugati világban. A múlt generációinak még Indiába kellett ahhoz utaznia, hogy megkóstolja Dél-Ázsia gasztronómiáját vagy meghallgassa a helyiek zenéjét. Ma már világunk gazdag és változatos kultúrája gyakorlatilag bármely kontinens jelentősebb nagyvárosában megtalálható. Ennek eredményeként azonban fokozódott az idegenségre irányuló figyelem, és főleg politikai okokból, egyre inkább fontossá vált megérteni, hogy mivel jár ez a kulturális összetettség. Napjaink Európája visszhangzik a multikulturalizmusról szóló vitáktól, csakúgy, mint a vallási kisebbségek jogai, a fejkendő, az oktatás nyelve az iskolákban vagy az etnikai diszkrimináció a munkaerőpiacon kérdéseitől.

Ezek és sok más aktuális kérdés mind azt igazolja, hogy milyen fontos lenne minél óvatosabban megközelíteni a kulturális különbségek kérdését. Az Európában jelenleg is zajló menekültválság, ha kegyetlen és drámai módon is, de ugyancsak felhívta a figyelmünket a népek és nemzetek megnövekedett kapcsolatrendszerére, ahogy egyben azt is igazolja, milyen kiemelkedően fontos az antropológiai tudás napjainkban.

A világunk persze más módon is összezsugorodott. Kinek az előnyére, kinek pedig a hátrányára, de a műholdas televíziók, a mobilhálózatok és az internet együttesen megteremtették a gyors és problémamentes kommunikációt. A földrajzi távolság ma már nem egy döntően gátló tényező a kapcsolatteremtésében, és új, helyfüggetlen közösségi hálózatok vagy 'virtuális közösségek' is kialakultak. Az embereknek ma már jóval több lehetőségük van választani az információs palettából, mint régebben.

A gazdaság szintén egyre inkább globalizálódott. Az utóbbi évtizedekben a nemzetközi vállalatok száma, mérete és gazdasági szerepe exponenciálisan megnövekedett. A kapitalista

termelési mód és a pénzalapú gazdaság, amelyek dominánsak voltak a 20. században, szinte teljesen univerzálisak lettek a 21. században. A politikában úgyszintén, a globális kérdések ugyanúgy a figyelem középpontjában vannak. A háború és béke, a környezetünk és a szegénység mind olyan területek, amelyek egy kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerbe ágyazódnak és nem kezelhetők csak egy-egy nemzetállam keretein belül. A világválságok és a nemzetközi terrorizmus szintén transznacionális problémák lettek, megértésük és megoldásuk nemzetközi koordinációt igényel. A korábban inkább különálló szocio-kulturális egységek ma már egyre szorosabban fűzik a viszonyt egymással, olyan érzést keltve a tagjaikban, hogy mindannyian ugyanabban a csónakban eveznek. A társadalmi osztályok, a kultúrák, a földrajzi elhelyezkedés és gazdasági esélyek által megosztott emberiség tulajdonképpen egy nagy közösségé válik.

Korunkban a kultúra gyorsabb ütemben változik, mint korábban, és ez a folyamat ma már mindenhol érzékelhető. A nyugati világban az átlagosnak mondott életmód egyre inkább megváltozott. A stabil nukleáris család ma már nem az egyetlen társadalmilag elfogadott közösségi létforma. A fiatalok kultúrája, a divat- és zenei irányzatok olyan gyorsan változnak, hogy az idősebb generációnak nagyon nehéz követni őket. Az étkezési szokások a szemünk előtt alakulnak át egyre nagyobb gasztronómiai változatosságot eredményezve a legtöbb országban. A szekularizáció rohamosan megváltoztatja a vallás társadalomban betöltött szerepét és viszont; a médiafogyasztási szokások pedig ma már egyre inkább transznacionálissá váltak.

Ezek az átalakulások joggal vetnek fel olyan kérdéseket, mint: 'Kik is vagyunk mi valójában?', 'Miből áll a mi kultúránk- és van-e egyáltalán értelme az olyan kifejezéseknek, hogy „mi” vagy, hogy „kultúra”?' 'Mi a közös bennünk és az 50 évvel ezelőtt itt élt emberekben, és mi a közös bennünk és azokban, akik egy teljesen más helyen élnek ma?'. Vagy 'van-e még mindig értelme úgy beszélni, mintha mindannyian elsősorban nemzetekhez tartoznánk; vagy esetleg másik együttélési formák ugyanolyan érvényesnek és fontosnak mondhatóak?'

És végül, de nem utolsó sorban, az elmúlt években tanúi lehettünk a kulturális identitás eddig soha nem látott felértékelődésének, szinte vagyontárggyá válásának. Sokan úgy érzik, hogy a helyi értékek és sajátosságok, amelyek mindig is fontosak voltak az emberek számára, ma már veszélybe kerültek a globalizáció, az indirekt kolonializmus és más külső hatások miatt. Sok ember reagál úgy, hogy megpróbálja megerősíteni vagy legalábbis megőrizni azt, amit az ő egyedi kultúrájának lát. Legtöbb esetben kisebbségi szervezetek kulturális jogokat próbálnak kicsikarni a védelmezettjeik nevében, de van, hogy az állam törvényekkel lassítja vagy állítja le a változás folyamatát. De van olyan is, hogy az uralkodó többség próbálja asszimilálni vagy kirekeszteni a nem domináns kisebbségeket, ahogy azt manapság több helyen látjuk is.

Az európai kulturális és szellemi identitás beleágyazódik egy mély és gazdag európai ideológiába, és korunkban az antropológiai perspektíva megkerülhetetlen a filozófia megértésekor. Az antropológia fontos leckékre taníthat meg bennünket a világról és bolygónk kulturális sokszínűségéről, a kapcsolatrendszerről, a versengésekről – és persze önmagunkról is. Goethe egyszer úgy fogalmazott: ‘aki nem ismer idegen nyelveket, semmit nem tud a sajátjáról’. És annak ellenére, hogy az antropológia a ‘másik’ tudománya, végső soron ugyanannyira az ‘én’-ről is szól. Amit megmutathat ez a tudomány a számunkra az az, hogy akár a sajátunktól elképzelhetetlenül eltérő életeteknek is lehet értelme és értéke; hogy a különbözőségnek és más világoknak is van értelme és hogy az emberek, akik tőlünk teljesen eltérőnek tűnnek, végső soron ugyanolyanok, mint mi magunk. Az antropológia része egy az emberről és emberiségről nagyon régóta folytatott diskurzusnak, amely emberivé teszi a világ alapvető kérdéseit. Ezzel az antropológia egy kimondottan kozmopolita tudomány, abban az értelemben, hogy egy életformát sem helyez a másiknál előbbre, de felméri és rendszerezi az összes megoldást korunk emberi problémáira. Ebben az értelemben ez egy különleges 21. századi tudásforma, amely elengedhetetlenül fontos, hogy megértsük globális világunkat, segít tisztelni és megérteni az elképzelt és valós kulturális határokat. Így az antropológia nem csak a ‘leghumánusabb tudomány és a legtudományosabb humántudomány’, hanem a

European Association of Social Anthropologists
Association Européenne des Anthropologues Sociaux

leghasználhatóbb alaptudomány is egyben.

